

UDK:343.988:616-082

pregledni članak

16. rujna 2014.

Višnja STRINIĆ,
sutkinja Općinskog suda u Splitu

EUTANAZIJA – ARGUMENTI ZA I PROTIV

Sažetak:

Ovaj rad donosi kratak pregled povijesti eutanazije, raspravlja o argumentima za i protiv, uključujući vrijednost i dostojanstvo ljudskog života. Pojam eutanazija potječe iz stare Grčke i značila je dobru ili laku smrt. Prema izvornoj uporabi, izraz se odnosio na bezbolnu i mirnu prirodnu smrt u starosti koja se događa u toplini obiteljskog okruženja, ali, ovo tumačenje se danas promijenilo. Zapravo, eutanazija se događa kada jedna osoba završava život druge osobe u cilju okončanja njene boli i patnje. Trenutno je eutanazija protuzakonita i kažnjava se kao ubojstvo u cijelom svijetu, osim u nekim zemljama među kojima su Albanija, Belgija, Luksemburg i Nizozemska. Eutanazija je pravo pojedinca da slobodno bira vrijeme i mjesto vlastite smrti, dostojno ljudskog bića. Odluke o eutanaziji nikada nisu isključivo osobne, jer su uvijek uključene i druge osobe. U ovom radu, autori su raspravili problem eutanazije i potpomognutog samoubojstva iz perspektive etike, zdravstvenih propisa i doktrine kaznenog prava. Iz praktičnih razloga autori su argumente za i protiv eutanazije podijelili na pravne, medicinske, ekonomske, moralne i vjerske.

Za pristalice eutanazije glavni argumenti su unošenje reda u postojeću praksu i eliminacija različitih vrsta zloporaba. Nadalje, među najvažnijim argumentima su bolesnikovo pravo na izbor i pravo na smrt, mogućnost transplantacije organa, smanjenje državnih troškova za umiruće, pružanje olakšanja umirućem kada je kvaliteta njegova života na najnižoj razini i oslobađanje od bolova. Brzo i humano umiranje omogućuje teškom bolesniku dostojnu smrt i skraćuje bol i patnju najmilijih. Tvrdnja o životu kao najsvetijoj ljudskoj vrijednosti koja se mora sačuvati po bilo koju cijenu, prema protivnicima eutanazije postavlja ovo kao argument na prvo mjesto. Eutanazija se ne smije dopustiti, jer uvijek postoji mogućnost pogrešne dijagnoze i otvaranje puta zloporabama i zločinu. Stoga, glavna je zadaća medicine sačuvati ljudski život i poboljšati mu kvalitetu, a nikako ga prekinuti. Nadalje, argument je i zakonska zabrana ubijanja što sve suvremene

države kazneno sankcioniraju. Konačno, kada bi se poboljšala njega teških i umirućih bolesnika, tada bi potreba za eutanazijom bila značajno manja.

Daleko smo od konačnih zaključaka i preporuka o eutanaziji / potpomognutom samoubojstvu, oko čega još uvijek postoje veliki prijeperi i dvojbe. Jedna stvar je jasna: gotovo je sigurno da će kontroverze oko eutanazije / potpomognutog samoubojstva tijekom godina koje dolaze biti značajan izvor društvenih i političkih rasprava.

Ključne riječi: eutanazija; argumenti za i protiv; ljudski život; smrt; kazneno pravo

1. Uvod

Neminovnost umiranja i konačnost života zajedničko je svim živim bićima. Umiranje je posljednja faza života i starosna smrt je organski programirana, ali nije način umiranja. Način čovjekova umiranja povezan je s kulturom u kojoj pojedinac živi.¹ Među najvažnije odgovornosti ljudskog bića pripada odgovornost za život. Neodgovoran odnos prema životu čovjeka u društvu, jamči neodgovoran odnos čovjeka i društva prema ostalim živim bićima u prirodi. Odgovornost samo za ljudski život je antropocentrična i razvila se na osnovama civilizacijskog i materijalnog napretka koji se dogodio poradi neslučenih znanstvenih postignuća, razvojem i primjenom različitih tehnologija. Pojam eutanazije označava svaki čin usmrćenja drugoga s ciljem da ga se liši nepodnošljivih patnji prouzročenih njegovim teškim zdravstvenim stanjem.² Od svojih početaka i tijekom povijesti, unatoč otporima i nizu suprotivnih argumenata, eutanazijski mentalitet nije jenjavao, nego je napredovao i jačao. Stalno se postavljalo pitanje: tko je gospodar života i tko upravlja životom? Eutanazija, pasivna ili aktivna, dobrovoljna ili nedobrovoljna, pomoć umirućem u samoubojstvu i sl., postala je dio tehnologije umiranja u društvu u kojemu su stari i bolesni ljudi postali suvišni.

Eutanazija potrebuje nove i složene odgovore koji se očito ne mogu pronaći u postojećim zakonskim propisima, zato valja posegnuti za novim rješenjima. Pri donošenju odluke o eutanaziji, motivi i razlozi imaju svoju težinu, no svakako ne odlučujuću. Za rješavanje ovog složenog problema trebalo bi prestati ignorirati činjenicu kako svakodnevno postoji potreba za provedbom eutanazije u određenim slučajevima.

¹ Smrt znači prekid sa svim ugodnim i lijepim u životu pa je se ljudi boje čak i u mislima. Neizlječivo bolestan, a pogotovo umirući čovjek, smatra se medicinskim neuspjehom. Smrt je u ovakvom ozračju negacija svega što je planirano i s njom sve završava. Jušić, A.: Eutanazija, Revija za socijalnu politiku, Zagreb, vol. 9, broj 3-4/2002, str. 301.

² Eutanazija je postupak jedne osobe usmjeren na bezbolnu smrt druge osobe suglasno volji te osobe izraženo bilo unaprijed bilo u konkretnom kontekstu, radi oslobođenja od nepodnošljivih bolova ili dovršetka života koji je izgubio dostojanstvo. Ballarino, T.: Eutanasia e testamento biologico nel conflitto di leggi, Rivista di diritto civile, Padova br. 1/08, str. 71.

2. Povijesni pregled

Pojam eutanazija potječe iz Stare Grčke.³ Ta grčka riječ je značila blagu smrt, laku smrt u snu.⁴ Pod time se podrazumijevala bezbolna prirodna smrt, ali nikako namjerno izazvana smrt, ili pomaganje čovjeka čovjeku da umre.⁵ Prema povijesnim izvorima, eutanaziju kao pojam prvi je upotrijebio rimski povjesničar Svetonije (70.-140.) koji je opisao kako je car Oktavijan August umirući brzo i bez patnje na rukama svoje žene Livije pokušio da je eutanazija (dobra smrt) ono što je želio.⁶ U helenističkoj kulturi eutanazija je imala značenje lijepe i sretne smrti, u grčko-rimskoj kulturi plemenite i hrabre smrti. U starom Rimu pojam eutanazija dobio je prvi put praktično pravno značenje, označavajući držanje odnosno stav čovjeka prema smrti. Primjenu eutanazije susrećemo gotovo u svim vremenima i narodima.⁷

Mnogi su primitivni narodi zbog ekonomskih razloga ili neizlječivosti davali umirućima razne otrove, a često su neizlječive i starce izlagali divljim zvijerima, prepuštali gladi, gušili, žive pokapali.

Prvi propagatori eutanazije u novom vijeku su filozofi Thomas More (1478.-1535.) i Francis Bacon (1561.-1626).⁸ More neodređenim, a Bacon jasnim riječima zastupaju da se na beznadnim bolesnicima primijeni eutanazija. Tako je Thomas More u svom djelu "Utopija" predložio da u njegovoj idealnoj državi neizlječivi bolesnici dobivaju savjet da se umiranjem požure otići iz ovog života.⁹ Od tada pa sve do početka XX. stoljeća, najveće pristalice eutanazije su filozofi i pisci: Michel de Montaigne,¹⁰ William Shakespeare, Charles Montesquieu, Francois Voltaire, Guy de Maupassant i Maurice Maeterlinck.

³ Riječ eutanazija ima dvije grčke sastavnice: *eu* - lijepo, dobro, lako i *thanatos* - smrt. Jušić, A., op.cit., str. 301.

⁴ Mystakidou, K.: The Evolution of Euthanasia and Its Perceptions in Greek Culture and Civilization, Perspectives in Biology and Medicine, vol. 48, broj 1/2005, str. 95-104.

⁵ Više o terminološkoj raspravi vezanoj za eutanaziju i povezane pojmove vidjeti u Kothari, M.L., Mehta, L.A., Kothari, V.M.: Cause of death - so-called designed event acclimazing timed happenings, J Postgrad Med, vol. 46, broj 1/2000, str. 43-51.

⁶ Suetonius, Lives of the Twelve Caesars, Wodsworth Editions Limited, Ware 1997., UK, ISBN 185326475X.

⁷ Bishop, J.P.: Euthanasia, Efficiency, and the Historical Distinction Between Killing a Patient and Allowing a Patient to Die. Journal of Medical Ethics, vol. 32, broj 4/2006, str. 220-224.

⁸ Naziv eutanazija prvi je u 17. stoljeću upotrijebio Francis Bacon u svom djelu „*Novi Organon*“ iz 1620. godine „predviđajući razvoj medicine koja će biti sposobna izmijeniti posljednje trenutke života i pripremiti dušu za odlazak na onaj svijet...“ Cit.prema Novaković, D.: Eutanazija i situacije umiranja, Revija za sociologiju, br. 21/1990., str. 195. Vidi i Šimić, T.: Eutanazija u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i poredbenom pravu u Odvjetnik, 1-2, 2008, str. 52.

⁹ Tomas More u svojoj „*Utopiji*“ opisuje nepostojeće mjesto i stanovnike koji nisu primili kršćansku objavu – pogane, čije ponašanje nije samo idealistički apstraktno nego i paradoksalno. More je više humanist i pravnik nego teolog pa je lako mogao pod utjecajem Platona upasti u poneko netočno religiozno vrednovanje. More na kraju knjige piše da ne može prihvatiti i pristati na sve ono što je u knjizi napisano. Opširnije u P. C. Landucci, Cento problemi di fede, Assisi, 1962, str. 164—167.

¹⁰ Montaigne, de M. (1946). The Essays, Oxford University Press, New York, USA.

Montesquieu se 1721. javno zalaže za pravo na samoubojstvo ljudi koji su svladani bolovima. Tijekom tog vremena mnogi civilizirani narodi usmrćivali su deformiranu djecu i držali rezerve otrova za one koji su željeli skratiti život. Početkom XX. stoljeća pojavili su se filozofi koji su razmatrali eutanaziju. Tako je Ernst Haeckel zahtijevao da se duševno i tjelesno neizlječivi bolesnici usmrte na bilo koji prikladan i bezbolan način.¹¹ Tom će pitanju 1920. pristupiti pravnik Karl Binding i liječnik psihijatar Alfred Hoche.¹² Oni određuju koji su životi nevrijedni i nazivaju ih balast egzistencijama. Tu su uključili sve osobe s tjelesnim manama i mentalnim bolestima.¹³ Eutanazija kakvu danas poznajemo izum je Adolfa Hitlera, koji ju je provodio kako bi se ubijanjem iz milosrđa riješio nevrijednih života pa su nacisti eutanazirali 300.000 osoba s tjelesnim manama i mentalnim bolestima, neizlječivih bolesnika i izobličene djece.¹⁴ Takav program nastavio se tijekom II. svjetskog rata. Kad je na procesu u Nürnbergu 1946. - 1947. sud osudio kao ratne zločince skupinu nacističkih liječnika jer su po Hitlerovoj naredbi na eutanazijski način likvidirali stotine tisuća nevinih osoba, Svijet je ostao zaprepašten nad tolikim barbarskim zločinima koji su vršeni u ime eutanazije koja nije bila drugo do eufemizam da se maskira okrutna istina užasnog masakra. To nečovječno postupanje za dugo vremena blokiralo je svaku diskusiju o eutanaziji.¹⁵ Oko 1960. ponovno se aktualizirao pojam eutanazije objavljivanjem knjiga, vođenjem javnih rasprava u medijima, rasprava u parlamentima mnogih zemalja i donošenjem brojnih sudskih presuda.¹⁶ Eutanazija je odobrena u malom broju zemalja. Od europskih zemalja to su: Albanija, Belgija,

¹¹ Haeckel, E. *Anthropogenie oder Entwicklungsgeschichte des Menschen*, Edelman, 6th edition, Leipzig 1910, Germany (1st edition), Leipzig, 1874.

¹² Binding, K., Hoche, A.E. (1920). *Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens: ihr Maß und ihre Form*, Meiner, Jena, Germany

¹³ Upravo ovaj oblik eutanazije uzeo je maha u nacističkoj Njemačkoj, gdje je u okviru programa T4 ubijeno na tisuće osoba s duševnim smetnjama. Zanimljivo da je ideja potekla od poznatog njemačkog teoretičara kaznenog prava *Karla Bindinga*, koji je zajedno s psihijatrom *Alfredom Hocheom* 1920. objavio djelo „Dopustivost uništenja bezvrijednih života“ (*Die Freigabe der Vernichtung Lebensunwerten Lebens*). U njemu je *Binding* pošao od premise da je samoubojstvo legalno i premise da osobe s duševnim smetnjama nemaju pravno relevantnu volju pa za njih tu volju očituje netko drugi. Iz toga je izveo zaključak da i o njihovom samoubojstvu trebaju odlučivati drugi, a kako je njihov život bezvrijedan, racionalno je uništiti ga. Zbog ovih gorkih iskustava iz prošlosti termin eutanazija se ni danas ne koristi u Njemačkoj, već „pomoć u umiranju“ (*Sterbehilfe*).

¹⁴ Ipak, nacistička je eutanazija bila nešto sasvim drugo. Motivi su joj bili eugenički: stvaranje čiste rase. Bila je masovna, a ne individualna. Međutim, ona se odnosila i na kronične bolesnike, uglavnom duševne i bolesnike s različitim prirođenim malformacijama pa su počinitelji govorili i o nekakvom milosrđu. No, bila je uglavnom rezultat identifikacije s Führerom i nacističkim pokretom. Schmidt, M. (1999). Oblici mišljenja nacional-socijalističke psihijatrije: usporedbe s modernom raspravom o "bioetici", *Socijalna psihijatrija* (3-4): 164-172.

¹⁵ Vermaat, J.A.E. *Euthanasia in the Third Reich: Lessons for today? Ethics & Medicine. An International Journal of Bioethics* 2002; 18(1): 21-32

¹⁶ Cohen, J., Marcoux, I., Bilsen, J., Deboosere, P., Van der Wal, G., Deliens, L. Trends in acceptance of euthanasia among the general public in 12 European countries (1981 - 1999). *European Journal of Public Health* 2006; 16(6): 663-669.

Luksemburg i Nizozemska.¹⁷ Države pioniri u legalizaciji eutanazije su Belgija¹⁸ i Nizozemska.¹⁹ Zanimljivo da se u Belgiji prije donošenja ovog zakona, eutanazija dopuštala kroz primjenu instituta krajnje nužde. Eutanazija je u Belgiji ozakonjena 2002. Od pacijenta se zahtijeva da bude sposoban i svijestan u trenutku kada donosi odluku te da eutanaziju zahtijeva dobrovoljno bez vanjskih pritisaka. Također, pacijentova bolest mora biti takva da za nju nema lijeka te da od nje stalno i nepodnošljivo pati, bilo fizički ili psihički. Moguće je, štoviše, da pacijent unaprijed napiše zahtjev za eutanazijom, ali to mora učiniti barem pet godina prije no što izgubi sposobnost izražavanja svoje volje.²⁰ U Nizozemskoj je 2002. donesen zakon "*Okončanje života i asistiranje samoubojstvu*" kojim se dozvoljava eutanazija. Liječnici koji asistiraju u samoubojstvu moraju najprije ispuniti niz uvjeta da bi eutanazija bila legalna, npr. zatražiti mišljenje drugog liječnika, potom, pacijentova trijezna odluka mora se temeljiti na potpunoj informiranosti i on mora biti u stanju u kojem mu se ne može umanjiti patnja niti spasiti život.²¹

Značenje i pojam eutanazije danas se promijenio. Danas taj izraz podrazumijeva postupak kojim neka osoba pomaže drugoj osobi skratiti patnje. Osnovna podjela je na aktivnu i pasivnu eutanaziju. Aktivna je kada je pacijent svega svjestan i uz pomoć liječnika izvršava eutanaziju, a kod pasivne pacijent u trenutku izvršenja nije svjestan svog stanja te drugi procjenjuju o njegovoj patnji i donose odluku. Aktivna eutanazija uključuje uporabu smrtonosnih tvari ili sile za okončanje života. Pasivna eutanazija, s druge strane, uključuje izostanak liječenja potrebnog za održavanje života.²²

¹⁷ Van der Heide, A., Deliens, L., Faisst, K., Nilstun, T., Norup, M., Paci, E., Van der Wal, G., Van der Maas, P.J. End-of-life decision-making in six European countries: descriptive study. *Lancet* 2003, 362(9381): 345-350.

¹⁸ Deliens, L., Van der Wal, G. The euthanasia law in Belgium and the Netherlands. *Lancet* 2003, 362(9391): 1239-1240.

¹⁹ De Haan, J. The new Dutch law on euthanasia. *Med Law Rev* 2002, 10(1): 57-75.

²⁰ Vidjeti u Cafuk, B.: Liječničke novine 2008, broj 69

²¹ U Nizozemskoj je Kraljevska medicinska nizozemska udruga još 1984. uvjetno prihvatila eutanaziju "*jer se u pluralističkim društvima nikad neće postići konsenzus o abortusu i eutanaziji*". Uvjetno, moraju se ispuniti neki uvjeti uz neophodne dokumente: 1. povijest bolesti bolesnika; 2. zahtjev za dovršenje života: jasan, slobodan, brižno sastavljen zahtjev samoga bolesnika (ako takvog zahtjeva nema, liječnik mora obrazložiti zašto ga nema); 3. konzultacija s drugim neovisnim kolegom; 4. opis sredstava upotrijebljenih za dovršenje života. O svemu tome liječnik-izvršilac treba napraviti pismeno izvješće koje predaje lokalnom javnom tužiteljstvu, a ono će provjeriti je li sve učinjeno u skladu s propisima. Dakle, počinitelj eutanazije sam sebe prijavljuje. Teoretski bi on mogao biti proglašen i krivim, međutim to se u pravilu nije događalo. Opširnije u Ten Have, A. M. J. H., Welie, V. M. J. (1997.) *Euthanasia in The Netherlands*. Advanced European Bioethics Course. Ethics and Palliative Care. Nijmegen: Syllabus.

²² Govori se o aktivnoj, pasivnoj i indirektnoj eutanaziji. No terminologija se postupno mijenja, tako da termin eutanazija postaje rezerviran za aktivni medicinski zahvat u svrhu okončanja života, a na zahtjev pacijenta. Izvršilac eutanazije je liječnik. Premda je uvriježeno shvaćanje da je pasivna eutanazija uvijek nečinjenje, to nije posve točno. Naime, liječnik i aktivnom radnjom može počiniti pasivnu eutanaziju. Tipičan primjer je isključenje pacijenta s respiratornog aparata, koji je jedan od najčešćih oblika pasivne eutanazije. Ovdje liječnik ne pušta da pacijent umre, već poduzima aktivnu radnju koja dovodi do njegove smrti. Opširnije vidjeti u Rachels, J.: *Active and Passive Euthanasia*, *New England Journal of Medicine* 292, No. 2 (1975), str. 78-80. Češće se govori, naročito u Sjevernoj Americi, o od

Pitanje da li je i kada dopušteno oduzeti nekomu život, čak ako ta osoba to želi i traži, vrlo je problematično i diskutabilno.²³ U modernim društvima eutanaziju najviše promiču oni koji žele smanjiti izdavanja za zdravstvo i za mirovine.

3. Argumenti za i protiv eutanazije

Religijski, etički, medicinski, kulturološki, socijalni i zakonski koncepti utječu na naše stavove prema eutanaziji. Iako se posljednjih desetljeća sve veća pozornost pridaje pitanju eutanazije, taj problem je aktualan od najranijih početaka medicinske i pravne znanosti. Svatko ima dobro potkrijepljeno mišljenje u odnosu na koncept eutanazije, pa je tako od starog vijeka do današnjih dana bilo i pristalica i protivnika. Pitanje koje izaziva sukobe različitih mišljenja jest da li je čovjeku, pored prava na život, kao univerzalnog i najvažnijeg njegovog prava priznatog brojnim međunarodnim dokumentima, priznato i pravo na smrt.²⁴

Sa znanstvene strane, kada je osoba u teškom fizičkom stanju i vegetira, njen je mozak mrtav te ona nije svjesna svoje okoline niti zbivanja oko sebe i tada bi eutanazija bila opravdana. Međutim, opisani su slučajevi da su se bolesnici oporavljali i vraćali iz takvih stanja, pa je nemoguće odrediti tko i kada će se vratiti u svijest. U svijetu ovakav način prekidanja života ima tisuće pobornika, no, s druge strane stoje tisuće i tisuće onih koji eutanaziju oštro osuđuju i protive joj se.

liječnika *asistiranom samoubojstvu*. Liječnik daje sredstvo koje bolesnik sam primjenjuje kada se odluči za njegovu primjenu.

²³Neki autori uzimaju kao nesporno da je protupravnost isključena kada liječnik odustane od medicinskog tretmana pacijenta uz njegov informirani pristanak. Cit. prema Bačić, F.: *Krivično pravo – opći dio*, Zagreb, 1995., str. 169. Posebno se ističe i obrazloženje da dopuštenost pasivne eutanazije, uostalom, proizlazi *a contrario* iz okolnosti da je samovoljno liječenje kazneno djelo. Cit. prema Posebni dio kaznenog prava (ur. Novoselec, P.), 2007, str. 30.

²⁴O dihotomiji prava na život i prava na smrt vidi i u međunarodnim aktima: Rezolucija WMA o neizlječivim smrtonosnim bolestima: Venecija, 1983., Preporuka Vijeća Europe o pravima bolesnih i umirućih: R 779 (1976), Rezolucija WMA o eutanaziji: Madrid, 1987., Marbella, 1982., Washington, 2002. Nadalje, prvo organizirano društvo s programom pokreta za eutanaziju osnovano je pod nazivom Voluntary Euthanasia Society (VES) u Velikoj Britaniji 1935. godine dok je Euthanasia Society of America osnovano 1938. Godine 1976. mijenja ime u Society for the Right to Die, a 1991. postaje Choice in Dying. Cit. prema Definisi-Gojanović, M.: *Medicinska etika*, http://neuron.mefst.hr/docs/katedre/med_

3.1. Argumenti u prilog eutanazije

Ako je dopušteno život produljiti, zašto ga ne bi bilo dozvoljeno skratiti. Ako se život za uzvišenu stvar može prinijeti ili izložiti opasnosti i pogibelji, zašto ne bi bilo dopušteno i žrtvovati ga da se izbjegne patnja, tuga i očaj neljudskog stanja. Ipak, u takvim i drugim pozivanjima na slične slučajeve šutke se prelazi od postojeće sličnosti na nepostojeću jednakost među navedenim slučajevima.

Pobornici aktivne eutanazije uglavnom iznose dva osnovna razloga za njenu legalizaciju. Prvi je unosenje reda u postojeću praksu o kojoj se inače javno ne govori pa je zbog toga izvan društvene kontrole. Legalizacija bi potaknula brojne medicinske sestre i liječnike koji u nekim zemljama provode eutanaziju da o tom značajnom etičkom problemu otvoreno raspravljaju, kako bi se problemi koje nameće praksa djelotvornije rješavali. Drugi je osnovni razlog eliminacija različitih vrsta zlouporaba. Tvrdi se, naime, da bi eutanazija kao *res publica* (javna stvar) konačno postala dostupna svima koji bi za nju po svojoj volji bili zainteresirani, pa bi tako bile osujećene razne zloupotrebe od pojedinaca koji se profesionalno služe eutanazijom, ali bez ikakve društvene odgovornosti i poštivanja etičkih normi. Radi se prije svega o etičkom načelu da je eutanazija stvar svjesno i racionalno a ne emotivno donesene odluke. Poštivanje toga načela prvi je etički uvjet za liječnike i sve ostale koji kao (su)počinitelji sudjeluju u eutanaziji. Pasivna eutanazija ili sudjelovanje u samoubojstvu je licemjerna, nepravedna inehumanija pa bi zato trebalo legalizirati aktivnu eutanaziju. Nadalje, neki stručnjaci raznih profila kažu da nikakva prava ne vrijede za bolesnike u tzv. vegetativnom stanju, budući da se kod tih osoba ugasila svijest. Takvi teški bolesnici ne mogu konzumirati prava, medicina u njima ne može poticati zanimanje za produljenje ili prekid liječenja, oni ne mogu osjetiti ni prednosti niti nedostatke pa medicina ne može skrbiti o njihovom zdravlju. Obzirom da troškovi njihove njege mogu premašiti milijunske iznose koji bi se u smislu ostvarivanja socijalne pravde mogli bolje upotrijebiti za liječenje drugih, najbolje je podvrći ih eutanaziji.

Suosjećanje i samilost s osobama koje trpe teške bolove i umiru ružnom, polaganom i neljudskom smrću najvažniji je argument svima koji zagovaraju eutanaziju. Smrt je ljepša od života u žalosnim uvjetima. U zagovaranju eutanazije obično se polazi od osjećaja. Čovjek, ganut suosjećajem prema samome sebi ili prema drugome, zahtjeva *blagu smrt*. U tom smislu argument je da treba poštovati želju bolesnika. Nadalje, sljedeći argument je dobrobit za društvo jer jeteški umirući bolesnik za zajednicu ekonomski teret. Jako aktualan i medicinski vrlo uvjerljiv motiv jest uzimanje organa umirućem zbog presađivanja. Naime, na jednoj strani je život bez ikakve nade, dok drugi propada samo zato što nema darovatelja. Eutanazija bi jamčila pravodobno uzimanje organa i veću

vjerojatnost da će ga novi organizam brže i bolje prihvatiti. Zagovornici eutanazije u prilog samilosnog ubojstva pozivaju se na slične slučajeve. Primjerice, ako je dopušteno čovjeka privremeno lišiti svijesti, zašto to ne bi bilo dozvoljeno napraviti trajno, zauvijek.

Sljedom navedenog, argumente koji su u prilog eutanaziji moguće je iz praktičnih razloga razvrstati u nekoliko kategorija.

3.1.1. Argumenti utemeljeni na pravima

- Važan argument prema kojemu bolesnik ima pravo na izbor.²⁵
- Svaki čovjek ima pravo na smrt. Smrt je privatna stvar i ako nisu ugroženi životi drugih ljudi, ni država niti drugi ljudi nemaju se pravo miješati.²⁶
- Svatko ima pravo odlučiti kada će i kako umrijeti.²⁷
- Mnogi ljudi prekidaju patnju svojim kućnim ljubimcima i to se tumači milosrđem. Zašto se pravo na smrt iz milosrđa uskraćuje ljudima?²⁸
- Teška bolest oduzima autonomiju u odlučivanju, mogućnost izbora i ljudsko dostojanstvo, ostavljajući samo nekvalitetan život. Eutanazija ljudskom biću vraća kontrolu nad vlastitim životom i daje mogućnost odluke u biranju smrti.²⁹

²⁵ Glavno tajništvo Vijeća Europe preporučuje Ministarstvima zdravlja da zakonski moraju dozvoliti obustavu terapije koju bolesnik ne želi, jer rezultira produženjem patnje. To nije samoubojstvo potpomognuto od liječnika ili ubojstvo iz milosrđa, već prepuštanje bolesti da ide svojim prirodnim tokom. Cit. prema Gatterer, E. (1999.) *Protection of the human rights and dignity of the terminally ill and the dying*, Report Council of Europe, Parliamentary Assembly.)

²⁶ Sunstein, C.R. The Right to Die. The Yale Law Journal 1997; 106(4): 1123-1163. U angloameričkom pravnom sustavu nastao je koncept prava na smrt (Right to Die) kao rezultat konflikta ideja i ciljeva krajnjeg individualizma i krajnjeg kolektivismu koji prenaplaćava opće interese stavljajući ih uvijek ispred individualnih: život čovjeka ima primarno društvenu vrijednost. Suprotno, ekstremni individualizam apsolutno uvažava čovjekovu volju i njegovo pravo na smrt. Ideja prava na smrt uglavnom se svodi na sljedeće: ako čovjek ima pravo na život, to isto pravo znači i pravo okončati život. Nitko nije dužan, niti se od njega može zahtijevati trpljenje nepotrebnih patnji kada već nema mogućnosti oporavka. Pritom se posebno naglašava kvaliteta života: život treba održavati, ali samo ukoliko doista ima smisla. Problem produženog života u patnji uveo je novu fazu između punog života i konačne smrti, koja se naziva "život tijela i smrt ljudskosti." Stoga, s obzirom da se danas, posebice zbog razvitka medicine, više ne razlikuju samo krajnje točke - život i smrt, kod mnogih je prisutan strah od produljenog umiranja i ovisnosti pa se smatra da se pravo na smrt u dostojanstvu mora priznati i zaštititi kao jedno od temeljnih ljudskih prava. Prihvatanje tzv. prava na samoodređenje, prema kojemu je čovjek gospodar ne samo svoga tijela, već i svoga života, i iz toga prava izvedenog prava na smrt, konstantno se proširuje i u sustav europskog prava. Cit. prema Kurtović, A., Petrić, I.: Kazneno djelo usmrćenja na zahtjev i eutanazija, Zbornik Pravnog fakulteta sveučilišta u Rijeci, volumen 21. broj 2., 2000. Dostupno na <http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/aktualno/hrv/>

²⁷ McLachlan, H.V. The Ethics of Killing and Letting Die: Active and Passive Euthanasia. Journal of Medical Ethics 2008; 34(8): 636-638.

²⁸ Commission of the European Communities (1993). Council directive on the protection of animals at the time of slaughter or killing. 93/119/EC. No L340/21. 03.05.2011. Available from: http://ec.europa.eu/food/animal/welfare/references_en.htm

- Zakonska je obveza polaganje života na oltar domovine u ratu.³⁰
- Zakonski je dopušteno oduzimanje života temeljem sudske presude.³¹
- Prema pravilima deontologije liječnicima je dužnost uvažavati bolesnikov izbor i njegovu patnju svesti na minimum.³²

3.1.2. Medicinski argumenti

- Eutanazija umiruće oslobađa bolova.
- Pruža olakšanje kada je kvaliteta života na najnižoj razini.
- Kvaliteta života je teškom bolesniku mnogo važnija nego njegova duljina.
- Mogućnost eksplantacije (uzimanja organa) iz tijela umirućeg i transplantacija (presađivanje) organa bolesnicima koji čekaju.
- Liječenje, primjerice operacija ili davanje prejakog lijeka protiv bolova, čija nuspojava može biti skraćenje života (tzv. palijativna skrb).

3.1.3. Ekonomski argumenti

- S ekonomske strane eutanazija može smanjiti državne izdatke za ustanove kao što su bolnice i starački domovi.
- Može unijeti pravdu u skupo, često puta neopravdano i nepravedno liječenje izabраних i privilegiraniх, što bi državi smanjilo sveukupne troškove.
- Omogućujući ljudima umiranje moguće je osloboditi nedovoljne zdravstvene resurse.
- Produljenje života umirućima košta mnogo novca koji bi se mogao korisnije upotrijebiti za poboljšanje kvalitete života drugim ljudima.

3.1.4. Moralni argumenti

- Kada bilo koje ljudsko biće postane bezvrijedno ili preskupo, sve se reducira od apsolutne u relativnu vrijednost. Dva čovjeka više ne vrijede jednako i narušava se moralni poredak.
- Eutanazija omogućuje dostojanstveni odlazak bez patnje i bola.
- Brzo i humano umiranje omogućuje teškom bolesniku dostojnu smrt.³³

²⁹ Bishop, J.P. Euthanasia, Efficiency, and the Historical Distinction Between Killing a Patient and Allowing a Patient to Die. *Journal of Medical Ethics* 2006; 32(4): 220-224.

³⁰ Jušić, A.: op.cit., str. 302.

³¹ Jušić, A.: Ibid.

³² World Medical Association 2011. Policies. Available at <http://www.wma.net/>

- Skraćuje bol i patnju najmilijih.
- Dopustiti bolesniku da umre od svoje bolesti.³⁴
- Moralno je dopušteno oduzimanje života u ratu.³⁵

3.1.5. Vjerski argumenti

- Za većinu vjera smrt zapravo nije konačna smrt već je ona prijelaz u novi život.
- Thomas More, pisac, filozof i katolički svetac, u knjizi "*Utopija*" o idealnoj državi u kojoj se neizlječivim bolesnicima savjetuje eutanazija kako im život ne bi bio patnja.
- U nekim okolnostima Biblija daje podršku eutanaziji: *Bog je ljubav. Držati nekoga u boli i patnji nije ljubav, to je zlo. Prekidanjem muka i patnje eutanazija može biti izraz ljubavi. Isus je došao među ljude da bi ih spasio od zla i život im učinio sretnijim. Ako je nekome uskraćen kvalitetan život tada mu eutanazija može biti dobra.*
- Opravdava se žrtvovanje vlastitog života za više religiozne ciljeve.³⁶

Među najpoznatijim i najupornijim pobornicima ubojstva iz milosrđa, ili kako ga je on nazvao *smrt po izboru*, američki je protestantski pastor i teolog Joseph Fletcher. Poznata je njegova lozinka: *od kontrole rađanja do kontrole umiranja*. Na tom putu kontrole dopušten je i pobačaj i čedomorstvo i birana smrt, samo ako je to prema medicinskoj indikaciji. Takvo stajalište zasigurno izaziva neka pitanja koja ne nalaze smislene odgovore. Ono što je tehnički moguće i izvedivo, da li je i moralno, dopušteno i dobro? Ljudski život, prema Fletcheru, ne zaslužuje poštovanje po nekoj svojoj unutarnjoj svetosti ili nepovredivosti, već po svojoj kvaliteti. Tom kvalitetom nije obdaren svaki ljudski život nego samo onaj koji posjeduje kvalitetu osobnog života. Kvalitetu osobnosti Fletcher je nazvao *humanum*, koju prepoznaje pomoću svoja četiri kriterija: subjektivnost ili samosvijest, mogućnost ljudskih odnosa, sposobnost da se bude sretan te moždana funkcija bez koje nema svijesti ni misli. Ljudski život koji nema te kvalitete nije pravi ljudski osobni život, nego ga je slikovito nazvao *nepopravljivi ljudski vegetativac* koji troši privatne i javne financijske zalihe, kršeći tako distributivnu pravednost pa je, prema tome,

³³ Sunstein, C.R. The Right to Die. The Yale Law Journal 1997; 106(4): 1123-1163.

³⁴ McLachlan, H.V. The Ethics of Killing and Letting Die: Active and Passive Euthanasia. Journal of Medical Ethics 2008; 34(8): 636-638.

³⁵ Jušić, A.: op.cit., str. 302.

³⁶ Religiozno je dopušteno oduzimanje života u ratu ili na osnovi sudske presude, dopušteno je ugrožavanje vlastitog života iz plemenitih motiva borbe za religioznu afirmaciju ili obranu domovine. Jušić, A.: Ibid.

kandidat za eutanaziju.³⁷ U nekim okolnostima, prema američkom filozofu Hardwigu, prekid života može biti vrhunska dužnost koja je nadmoćna u odnosu na eventualne ostale dužnosti. To upravo može biti slučaj kada pojedinac treba pristupiti smrti kako bi zaštitio svoje voljene. Štoviše, zbog teškog stanja u kojemu se pojedinac nalazi i kada njegove sposobnosti stupnjevito opadaju i gase se, on nema druge dužnosti nego zaštititi i osloboditi tereta (emocionalnog tereta, gubitka društvenih i poslovnih relacija, teških finansijskih napora i sl.) svoje voljene. Realnost je takva da će pojedinac nužno umrijeti u nekom trenutku. Kada se ispravno uzima u obzir činjenica da je smrt neizbježna, postaje jasno da pojedinac treba razviti i moralna razmišljanja o primjerenoj smrti i primjerenom trenutku smrti. Tada postaje očigledno da i pristupanje smrti jest pitanje duboke moralne važnosti, čime se otvara prostor i za mogućnost uspostavljanja dužnosti umiranja. Na tom tragu filozof John Hardwig nudi nekoliko kriterija.³⁸

Dužnost umiranja

- učestalija je kada nastavak života predstavlja značajan teret za obitelj i voljene;
- raste sa starošću;
- povećava se ako je netko živio potpunim i bogatim životom;
- povećava se ako su životi bližnjih zbog nečega već osiromašeni ili teški, ili ako imaju malu količinu dobrih stvari koje im život nudi;
- povećava se ako su bližnji već uvelike doprinijeli tome da osobi život učine boljim, osobito ako osoba za svoje bližnje nije učinila takve žrtve;
- smanjuje dobra prilagodba na bolest ili hendikep;
- smanjuje se ako osoba još uvijek značajno doprinosi životima drugih, osobito obitelji;
- povećava se kada je dio osobnosti koje drugi kod nje vole nestao, ili je ozbiljno ugrožen, ili će se to uskoro dogoditi;
- znatno se povećava ako osoba nije čuvala zdravlje i ako nije pazila na sebe.³⁹

³⁷ Opširnije o stavovima J. Fletcher-a u: Vodiga Bruce. Euthanasia and the right to die – moral, ethical and legal perspectives. Chicago, Kent Law Review 1974; 51(1): 13-14.

³⁸ Opširnije u: Hardwig, J. 1997. Is there a duty to die?, The Hastings Center Report 27, 34-42.

³⁹ Hardwig, suprotno od dominantnih stavova, smatra kako u nekim situacijama postoji dužnost odbijanja tretmana za produžavanje života, ali i dužnost da se smrt ubrza. Međutim, on uočava i mogućnost da postoji dužnost završavanja života čak i kada bolest još ne bi izazvala smrt. Mnogi stariji ljudi napominju kako im je posljednji životni cilj da ne budu na teret svojim voljenima. Mladi ljudi razmišljaju jednako. Hardwig kaže da postoji mogućnost da smrt dođe prekasno, a to je onda kada postanemo teret svojim bližnjima. Taj se teret ne odnosi samo na finansijske i materijalne probleme već i na socijalni život i prijateljstva koji uslijed bolesti članova obitelji često nestaju; odnosi se i na nemogućnost napretka u karijeri i posvećivanju svome životu. Život naših voljenih može biti devastiran zbog naše bolesti. Tragično, ali postoje situacije u kojima bi njima bilo bolje bez nas. Bolest jest nesreća za koju obično nitko nije odgovoran, ali se u bolesti

Zagovornici legalizacije eutanazije stvorili su novu granu tzv. eutanazijsku antropologiju, koja je utemeljena na sasvim određenom poimanju stvarnosti koja tkaje ljudski život.⁴⁰ Na visokoj su cijeni zdravlje, mladost i vitalno razdoblje života u kojem je čovjek sposoban za proizvodnju. Ljudski život koji ne zadovoljava te kriterije, posebno u starosti, bolesti i tijekom umiranja, procijenjen je kao život bez vrijednosti, nedostojan da se živi. Antropologija zahvaćena eutanazijskim mentalitetom ne istražuje, ne vidi i ne priznaje nikakva smisla patnji i trpljenju, kao ni životu zahvaćenom neizlječivom bolešću. Dosljedno tome, takav život vrednovan je kao život bez vrijednosti i nedostojan čovjeka pa je osuđen na smrt. Patnja i bol nemaju nikakva smisla i moraju biti uklonjene pa i po cijenu samog života.

3.2. Argumenti protiv eutanazije

Iskustvo pokazuje da veoma često molbe teških bolesnika i umirućih nisu izraz želje za eutanazijskim ubojstvom, nego samo prosvjed protiv nedostatka brige i pažnje okoline te vapaj za boljom njegovom. Bolesnik redovito očekuje ne smrt, nego djelotvornu solidarnost, pažnju, ljubav i sućut. Rasprave koje vode protivnici eutanazije usmjerene su na osude nemoralnih postupaka koji potiču na taj čin, i na zauzimanje stavova da se teško oboljelim osobama omogućiti palijativna skrb, odnosno poboljšava kvaliteta života pa bi time njihove zamolbe za eutanazijom u mnogim slučajevima postale bespotrebne.

Temeljni je prirodni zakon da je vrijednost ljudskog života u samom životu. Svaki život želi živjeti i nema nevrijednog života. Predmnijevamo da čovjek razumije vrijednost života pa je logično ustvrditi kako postoji čovjekova odgovornost za život. Suvremena tehnička civilizacija, zahvaljujući znanstvenom i tehnološkom napretku, dovela je u pitanje shvaćanje smrti kao nečeg prirodnog i otvorila je mogućnost zaustavljanja starenja i produljenja života, čime stvara uvjerenje da je smrt neka biološka pogreška, a u socijalnom smislu nešto loše, što treba prolongirati, ako se već ne može izbjeći.

Glavna zadaća medicine je sačuvati ljudski život i poboljšati mu kvalitetu, a nikako skratiti mu trajanje ili ga prekinuti.⁴¹

Također, pomagač nikako ne može biti siguran da je žrtva posve iskrena niti da je potpuno psihički zdrava. U procjeni će možebitno pomoći psihijatrijski pregled, no težnja

otkriva odgovornost i dužnost. Opširnije o stajalištima Hardwiga u Czerny-Urban, M., Baccarini, E.: Dužnost umiranja, Prolegomena 9 (1) 2010, str. 45-69.

⁴⁰ Opširnije u Pozaić, V. Eutanazija – smrt po vlastitu ili tuđem izboru. Obnovljeni život 40(2) 1985, str. 131.

⁴¹ Dvije najvažnije liječničke organizacije CPME (Stalni komitet europskih liječnika) i WMA (Svjetska liječnička organizacija) smatraju eutanaziju, odnosno PAS, neetičnim i traže da se liječnici od nje ograde i da je ne provode čak i u slučaju dekriminalizacije eutanazije u zakonodavstvu njihove zemlje. Cafuk, B. op.cit.

za smrću se obično već sama po sebi uzima kao jaka indicija prema shizofrenim poremećajima.

Tvrđnja o životu kao najsvetijoj ljudskoj vrijednosti koja se mora sačuvati po bilo koju cijenu, prema mnogim protivnicima eutanazije postavlja ovo kao argument na prvo mjesto. Samo minimalni broj ljudi želi završiti svoj život. Kako je to zanemarivo u odnosu prema ogromnom broju onih koji žele živjeti, pravilo većine je dodatni argument.

Odobriti eutanaziju isključivo malom broju ljudi otvara mogućnost pogreške, jer, toj skupini možebitno bi se priključili zabunama i pogreškama i mnogi drugi.

Nadalje, argument je i zakonska zabrana ubijanja što sve države kazneno sankcioniraju.⁴²

Učinkovita i visoko kvalitetna palijativna skrb može značajno ublažiti većinu nepovoljnih simptoma teškim bolesnicima i smanjiti njihov strah od očekivane patnje pa je to indirektan ali važan argument protiv eutanazije.

Sve velike svjetske vjere protive se eutanaziji i ona je s njihova stajališta neprihvatljiva. Kršćani, Židovi, Muslimani i budisti dijele zajedničko mišljenje da je Bog Stvoritelj života i Gospodar života i smrti i da eutanazija nije dopuštena, jer je nasilnički čin u suprotnosti s Božjim zakonima i ozbiljno narušava svetost ljudskog života. U svim tim religijama život se smatra svetim, nepovredivim, nedodirljivim i Božji je dar.⁴³ Kroz čitavu svoju povijest pa sve do danas, katolička Crkva je uvijek odlučno nastupala protiv eutanazije. Uvijek je stajala na braniku prirodnih i božanskih zakona koji štite ljudski život. Kršćansko stajalište o želji za dobrom smrću ističe probitak duše, perspektivu vječnoga života koji se čovjeku otvara u trenutku smrti pa se zbog vjere u vječnost sva ljudska nastojanja ne mogu svesti na apsolutno udovoljavanje tijelu da se nikako ne muči. Strah od smrti i smrtnih muka nastoji se prevladati palijativnom skrbi, a prije toga duhovnom pripremom, molitvom za blaženu smrt u Božjoj milosti, dobrim djelima koja jedino nosimo sa sobom u vječni život, razmatranjem o patnjama rassetoga Krista, vjerom u njegovu ljubav, predanjem u Božje ruke, pouzdanjem u Božju milost i zagovor svetaca da agonija ne bude preteška nego da umiranje bude blaženo.⁴⁴

⁴² Premda u svijetu postoje različita zakonodavstva, ipak je svima zajedničko da je eutanazija u načelu kažnjiva, bilo da se smatra ubojstvom ili deliktom *sui generis*. Horvat, M.: Eutanazija s pravnog gledišta, u Medicinska enciklopedija 4, Zagreb, 1960, str. 21.

⁴³ "Ljudski je život svet zato što od samog početka uključuje stvaralačko Božje djelo i trajno ostaje u osobitom odnosu sa Stvoriteljem, svojom jedinom svrhom. Samo je Bog Gospodar života od njegova početka do kraja te nitko, ni u kakvim okolnostima, ne može prisvojiti pravo izravnog uništenja nedužnog ljudskog bića." Dostupno na <http://www.hbk.hr/katekizam/iii/17-pre1.html>

⁴⁴ "Oni kojih je život opao ili oslabljen zahtijevaju posebno poštovanje. Bolesne i prikraćene osobe treba potpomagati da bi mogle živjeti koliko je moguće normalno." Ibid.

Svjedoci Jehove drže da ljudska priroda mora ići svojim tijekom, stoga se odlučno protive svakoj eutanaziji pa čak i transfuziji krvi. Protestantske vjerske zajednice imaju različite pristupe eutanaziji. Ipak, glavni evangelići protive se svim oblicima eutanazije bez iznimke i to na temelju svetosti života. Liberalni protestanti su otvoreni za neke oblike eutanazije poput dobrovoljne eutanazije.

Argumente protiv eutanazije također je moguće prikazati u nekoliko skupina:

3.2.1. Pravni argumenti

- Zakonski propisi potvrđuju pravo na život. Pravo na život je osnovno ljudsko pravo: apsolutno, prirodno i neotuđivo.⁴⁵
- Umirući bolesnik ne može donijeti pravno valjanu razumnu i racionalnu odluku.

⁴⁵ Članak 2. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Rim, 4. studenoga 1951.) glasi: "Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života." Pravna se znanost smatra pozvanom da brani temeljna prava među koja na prvom mjestu spada pravo na život. Temeljna ljudska prava zaštitila je Organizacija Ujedinjenih naroda svojom Deklaracijom o ljudskim pravima koju je ratificirala većina zemalja i na koju su se obvezale države potpisnice Završnog dokumenta Konferencije o sigurnosti i suradnji u Europi u Helsinkiju 1975. U članku 1. Deklaracije stoji da se sva ljudska bića rađaju slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.

Pojam prava na život povezan je i s učenjem o pravu osobnosti (pravu ličnosti) kao sastavnim dijelom građanskog prava, konceptu koji ima veze s javnim pravom (ustavnim, kaznenim, upravnim, međunarodnim, itd.) i s pravilima moralno – etičkog poretka. Ovaj koncept prihvaća teoriju da je sadržaj prava osobnosti u zaštiti dostojanstva čovjeka. Razvitak znanosti (tehničke, medicinske i dr.) stvara nove, do sada nezamislive oblike pravnih odnosa koje je ponekad uistinu teško kontrolirati (informatika, genetika, biotehnologija, i sl.) a koji se posebno odražavaju na pravo osobnosti, odnosno, na zaštitu ljudskog dostojanstva. Povijesno, pravo osobnosti se u svojoj punoj znanstvenoj zaokruženosti pojavilo tek u drugoj polovici 20. stoljeća, jer su razorne i traumatske posljedice 2. svjetskog rata definitivno na svjetsku scenu "izbacile" pojavu ljudskih prava u javnom pravu, odnosno, pojavu prava osobnosti na području privatnog prava. Pravo osobnosti predstavlja subjektivno građansko pravo kao i sva druga građanska prava (pravo vlasništva, pravo građenja, obvezna, nasljedna i ostala prava), ali uz neke specifičnosti npr. neprenosivost, nedispozitivnost, neodricivost, nezastarivost i neizvršivost. Međutim, "od svih prava osobnosti najmanje civilistički djeluje upravo pravo na život. Tu se čini kako nema pravog "manevarskog prostora" za slobodno disponiranje pa se tako, u pravilu, ne priznaje pravo na smrt niti putem eutanazije. Kada nikakvog prostora slobodnog disponiranja ne bi bilo, to ne bi bilo (građansko) pravo osobnosti. Ali, nije točno da takvog prostora u pravu na život nema: pa koliko ljudi radeći na vrlo velikim visinama ili dubinama svakodnevno riskira svoj život (raspolaze svojim životom)? Koliko zaposlenika u cirkusima pozirajući bacačima noževa svake večeri izlaže svoj život smrtnoj pogibelji? Koliko sportaša (boks, posebno) pristaje da zbog pravila igre u kojoj sudjeluju mogu izgubiti i život?!" Svi su ljudi nositelji prava osobnosti, a objekt tih prava je personalitet subjekta prava kao zbir njegovih psihofizičkih, odnosno gospodarsko-socijalnih osobina ("moralna imovina"). Naime, osobnost čini skup psihofizičkih osobina čovjeka (život, lik, glas, čast, ugled, emocije, inteligencija, talent, itd.), pa je pravo osobnosti u funkciji razvoja čovjeka i čovječanstva. Čovjek ima pravo i obvezu dostići zrelost ljudske osobe. Pravo osobnosti štiti čovjeka od zadiranja trećih kojima se tuđa osobnost ugrožava te je snažno upućeno i prema državi. Stoga, pravo na život, budući da je "neotuđivo" pravo, nijeće svakom trećem (čak i državi) oduzimati nekome život. Tu su posebno izraženi problemi eutanazije (pravo na "dobru" smrt), ali i pravo na egzistenciju. Tek je nešto malo niža razina od prava na život pravo na integritet: fizički, psihički i duševni, gdje je mnogo više prostora za civilističko disponiranje. Zaštita ovih prava preventivna je i represivna. Cit. prema Radolović, A.: Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 27, br. 1, 2006, str. 150.

- Nitko ne smije prisvojiti pravo odlučivanja kada će netko umrijeti.
- Eutanazija ne smije biti legalizirana, jer bi se time otvorio put zlouporabama i zločinu.
- Ono što se predstavlja kao pravo ili pak kao dužnost o kojoj se autonomno prosuđuje moglo bi postati nametnuto ponašanje, a moguće bi bile i zlouporabe od strane obitelji i liječničke profesije.

3.2.2. Medicinski argumenti

- Prema Hipokratovoj zakletvi liječnici moraju sačuvati život.⁴⁶
- Liječnik ne smije djelovati protiv Hipokratove zakletve, dakle, ne smije naštetiti bolesniku i ne smije ga ubiti. Ako bi se eutanazija legalizirala, bio bi uništen odnos povjerenja između pacijenta i liječnika.⁴⁷
- Liječnike i drugo medicinsko osoblje ne smije se uključiti u izravno izazivanje smrti.⁴⁸
- Deontološki argument protiv jest da je eutanazija u suprotnosti s etikom medicinske struke.⁴⁹
- Eutanazija se ne smije dopustiti, jer uvijek postoji mogućnost pogrešne dijagnoze i prognoze.
- Eutanaziju se ne smije legalizirati jer je to duboko ponižavanje liječničke profesije i medicinske struke.⁵⁰
- Kada bi se poboljšala njega teških i umirućih bolesnika, tada bi potreba za eutanazijom bila značajno manja.⁵¹
- Danas su mnogi lijekovi učinkoviti u tretiranju boli i pomažu da bolesnik dostojanstveno umre. Sredstva protiv bolova učinila su eutanaziju suvišnom.

⁴⁶ Hipokrat je u tekst liječničke zakletve stavio da liječnik ne smije dati smrtonosan lijek nikome, iako se to od njega traži. Protivio se pomaganju umirućima jer to predstavlja miješanje u odluke bogova. Jušić, A.: op., cit., str. 303.

⁴⁷ U duhu Hipokratove zakletve i svim kodeksima etike zdravstvenih radnika liječnička znanost protivi se eutanazijom načinu umiranja. Liječnik ne smije odbiti pružanje svoje pomoći samo zato što smatra da je bolesnik neizlječivo bolestan. Grmek, M. D.: Uvod u medicinu, Beograd/Zagreb, 1971, str. 290.

⁴⁸ World Medical Association 2011. Policies. Available at <http://www.wma.net/>

⁴⁹ Kodeks Hrvatskog liječničkog zbora i Hrvatske liječničke komore naglašava da je namjerno skraćivanje života u suprotnosti s medicinskom etikom. Također vidjeti World Medical Association 2011. Policies. Available at <http://www.wma.net/>

⁵⁰ World Medical Association 2011. Policies. Available at <http://www.wma.net/>

⁵¹ Glavno tajništvo Vijeća Europe predlaže da države u svom zakonodavstvu uvedu promjene koje pogoduju realizaciji hospicijskih ideja. Palijativna skrb treba biti priznata kao zakonsko pravo svakog pojedinca. Gatterer, E. (1999.): Protection of the human rights and dignity of the terminally ill and the dying, Report Council of Europe, Parliamentary Assembly.

- Opisane su situacije kada se bolesnik oporavi nakon izrečene želje i od doktora napisane odluke o eutanaziji.
- Moguće je da teški bolesnik zatraži eutanaziju kada misli da je blizu smrti. Međutim, kada se suoči s programiranom smrću mogao bi promijeniti mišljenje, ali, to ne može izreći zbog svog lošeg stanja, ili nema nikoga oko njega kome bi to kazao.

3.2.3. Ekonomski argumenti

- Eutanazija ne smije postati sredstvo za smanjenje troškova zdravstvene skrbi.
- Obitelj se može okoristiti nakon usmrćivanja člana obitelji.

3.2.4. Moralni argumenti

- Eutanazija obezvrjeđuje ljudski život i u suprotnosti je s ljudskim dostojanstvom.⁵²
- Ako dođe do značajnog gubitka naših sposobnosti da samostalno brinemo o sebi, mora se afirmirati status rodbine, medicinskih djelatnika i drugih članova zajednice koji preuzimaju ulogu moralne odgovornosti.
- Važan argument protiv eutanazije ima uporište u temeljnoj istini da je svaki život neprocjenjiv i svaka smrt je smrt nečeg neprocjenjivog.
- Legalizacija eutanazije smanjila bi povjerenje javnosti i bolesnika u moral liječnika.⁵³

3.2.5. Vjerski argumenti

- Velike svjetske religije eutanaziju zabranjuju i drže je moralno neprihvatljivim činom koji za posljedicu ima dopuštanje čovjeku da bude gospodar života i smrti. Vjernik se samo smije moliti Bogu da osobi koja pati umanje muke.⁵⁴

⁵² Ljudski život ima svoje dostojanstvo, svoju vrijednost i svoju svetost što ga u cijelosti razlikuje od svih drugih živih bića. Koncept svetosti daje ljudskome životu posebnu važnost. Vidi Markešić, I.: Hrvatska nepripremljena za susret s eutanazijom? Portal Index, 20.2.2013.

⁵³ Glavno tajništvo Vijeća Europe obrazlaže da je liječnički zahvat koji bi imao za svrhu namjeran prekid života neetičan i volja ga bolesnika zakonski ne opravdava. Gatterer, E. (1999.) Protection of the human rights and dignity of the terminally ill and the dying. Report Council of Europe, Parliamentary Assembly.

⁵⁴ Kršćani, židovi i muslimani dijele zajedničko shvaćanje da je Bog – Stvoritelj života i Gospodar života i smrti pa eutanazija moralno nije prihvatljiva i nije dopuštena jer je nasilnički čin, u suprotnosti je s Božjim zakonom i ozbiljno narušava svetost ljudskoga života. Cit. prema Lenkić, J.: Eutanazija u moralno-teološkoj prosudbi, doktorska disertacija, 2009. Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 12.

- Prekidanje nečijeg života protivno je Božjoj ljubavi za čovjeka.⁵⁵
- Bog nam je dao život i Bog nam brani oduzimanje života. Takva dužnost nadilazi sve dužnosti koje imamo prema svojoj obitelji i voljenima.⁵⁶
- Eutanazijom se krši peta Božja zapovijed - Ne ubij!⁵⁷
- Vjerovanje da je život svet nužno povlači zahtjev da ga nikada ne oduzmemo.⁵⁸
- Većina religija zagovara stajalište da je svaki čovjek ravnopravan i eutanazija, poglavito u slučajevima kada osoba vegetira, zadire u ljudsku ravnopravnost i omogućava pojedincima da odlučuju kada netko treba umrijeti, a kada ne. To je suprotno stavovima svih religija.⁵⁹
- Nadalje, većina najvećih svjetskih religija poučava da, kao što čovjek ima pravo biti radostan i sebi učiniti ugodu, ima pravo trpjeti patnje i patiti, jer život nije samo dobar i drag, nego je život i patnja te stalna borba za preživljavanje.⁶⁰

⁵⁵ Papa Ivan Pavao II. napisao je u enciklici "Evandjelje života" da je "eutanazija teška povreda Božjeg zakona budući je namjerno ubojstvo ljudske osobe moralno neprihvatljivo."

⁵⁶ Život je način postojanja živih bića, njihova srž ili bit, stanje onoga koji je živ. Vjernik ispovijeda da je život Božji dar, a da je čovjek samo njegov upravitelj i čuvar. „Nikada nije dopušteno ubiti jednoga čovjeka da bi se spasilo drugoga. I dok su palijativna liječenja u posljednjoj fazi života preporučljiva, izbjegavajući mentalitet "liječenja pod svaku cijenu", potpuno je nedopustiv svaki čin ili propust koji po svojoj naravi ili nakani zdravstvenog osoblja ima za svrhu prouzročiti smrt. Cit. prema Bl. Ivan Pavao II., Poruka za XI. Svjetski dan bolesnika (2. veljače 2003.), br. 4: bilten Ika-vijesti (Zagreb), br. 5/03 od 5. veljače 2003., str. 32.

⁵⁷ Eutanazija je izričito protivna petoj Božjoj zapovijedi: „Ne ubij!“ - Knjiga Izlaska 20,13 koju je Mojsije primio na Sinaju. Biblija, Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta (2006). Zagreb: Hrvatsko Biblijsko društvo., str. 70.

⁵⁸ Biblija propovijeda: Bog je stvorio čovjeka na svoju priliku. Ljudski život je sveti dar od Boga i nitko nema pravo prekidati ga. Bog daje i Bog uzima, ne čovjek. Isus je patio i umro i nije se osvetio pa je zato kršćanima dužnost pomagati onima koji pate, a nikako ubijati ih. Cit. prema Knjiga postanka 3,8-4,8. Biblija, Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta (2006). Zagreb: Hrvatsko Biblijsko društvo.

⁵⁹ Prema stajalištu najvećih svjetskih monoteističkih religija (islam, kršćanstvo i židovstvo) eutanazija je čovjekovo svjesno zadiranje u temeljna ljudska prava na dostojan život i dostojnu smrt. Bog je jedini gospodar života i jedini on može odlučivati o pitanjima života i smrti, i samo Bog može oduzeti život. Lenkić, J.: op., cit., str. 13. Međutim, prekid medicinskih postupaka, tegotnih, pogibelnih, izvanrednih ili gledom na očekivani ishod nesrazmjernih, može biti zakonit. U tom je slučaju riječ o odustajanju od "terapeutske upornosti". Time se ne želi izazvati smrt; prihvaća se činjenica da je nije moguće spriječiti. Odluku treba donijeti bolesnik, ako je kompetentan i sposoban ili, kad nije tako, oni koji na to imaju zakonsko pravo, uvijek poštujući razumnu volju i zakoniti bolesnikov probitak. I onda kad se cijeni da je smrt neizbježna, ne može zakonito biti prekinuto liječenje koje se redovito pruža bolesnoj osobi. Upotreba analgetika, sredstava za ublažanje patnji umirućemu, makar uz opasnost da mu se skrate dani, može biti moralno u skladu s ljudskim dostojanstvom ako se smrt ne želi ni kao cilj ni kao sredstvo nego se samo predviđa i prihvaća kao neizbježna. Palijativno liječenje (olakšanje boli) je povlašten oblik nesebične ljubavi. U to ime, treba ga poticati. Citirano prema <http://www.hbk.hr/katekizam/iii/17-pre1.html>

⁶⁰ Bolest neizbježno donosi trenutke krize i trijezno sučeljavanje vlastitoga osobnog stanja. Nema lijeka za svaku bolest pa će zato bolnice, ubožnice i domovi i dalje biti poprišta patnji za mnoge koji su neizlječivo, a često i nepovratno bolesni. Crkva želi pomoći neizlječivo bolesnima i onima koji su u krajnjoj fazi pozivajući na pravednu društvenu politiku glede poboljšanja njege za umiruće i one kojima nema lijeka. Treba potaknuti vlasti da se stvore uvjeti kako bi ljudska bića mogla dostojanstveno podnijeti neizlječivu bolest i smrt. Potrebno je više središta za palijativnu skrb koja daju cjelovitu

4. Rasprava i zaključak

Postoji li pravo na smrt, u kakvim uvjetima umiremo, treba li legalizirati eutanaziju, tko kontrolira medicinske strojeve, liječnik ili pacijent, pitanja su koja su polarizirala većinu suvremenih društava. U većini zakonodavstava europskih zemalja indirektno je prihvaćena pasivna eutanazija kroz prihvaćanje prava pacijenta da odbije medicinski tretman kojim se produljuje život i odgađa smrt. Nasuprot tome, aktivna eutanazija ili njeni oblici poput ubojstva iz milosrđa ili pomoći liječnika pri samoubojstvu, legalizirani su u samo nekoliko zemalja. Međutim, uočava se trend povećanja broja tih zemalja kroz javne rasprave i rasprave u njihovim parlamentima.⁶¹

Kvaliteta života je širok i složen pojam i nema jedinstvenu definiciju, jer ovisi o brojnim čimbenicima. Teško je znanstveno razmatrati kakva je kvaliteta života umirućih na osnovu izjašnjavanja osoba u terminalnoj fazi života. Međutim, i u tim trenucima života neka osoba može naći kvalitetu u svom življenju, iako je prema postojećim mjerilima situacija beznadna. Primarni cilj medicinskih postupaka je ublažiti bol i patnju kada je medicinski tretman beskoristan a smrt neizbježna. Terapijskom upornošću pomoću brojnih lijekova i primjenom sofisticirane aparature, čak i kada ne postoji nikakvanada za izlječenje, može se produljiti život. Takav beskoristan tretman donosi malu ili nikakvu korist pacijentu i povećava kako njegovu patnju tako i patnju njegovih bližnjih.⁶²

Veliki filozof Kant isticao je kako samoubojstvom pojedinac krši dužnost prema sebi. Tim se činom pojedinac oslobađa vlastite osobnosti i uništava uvjet ispunjavanja svih ostalih dužnosti. Pojedinac koji čini samoubojstvo nedosljedan je i u tome što za vlastito dobro uništava sebe. Osim toga, kada bi se priznalo da ljudsko biće može raspolagati svojim životom, taj bi se život, a time i samo ljudsko biće, reducirao na puku stvar. Samo se stvarima može u potpunosti raspolagati. Raspolazući svojim životom, dakle, pojedinac reducira sebe i svoju čovječnost na razinu stvari te onda i drugi pojedinci mogu raspolagati njegovim životom. Ali to, smatra Kant, nije dopustivo jer je čovječnost nešto što zaslužuje

njegu nudeći bolesnicima ljudsku pomoć i duhovnu utjehu koja im je potrebna. To je pravo svakoga ljudskog bića. Benedikt XVI., Poruka za XV. Svjetski dan bolesnika (8. prosinca 2006.): Glasnik Hrvatskog katoličkoga liječničkoga društva (Zagreb), XVII (2007.) 1, str. 42.

⁶¹ Vijeće Europe pokušalo je regulirati položaj pacijenata u terminalnoj fazi bolesti, međutim još nema akta koji bi ozakonio odluke o kraju života. Parlamentarna skupština Vijeća Europe je u Strasbourgu 2005. odbila nacrt *Rezolucije o pomoći pacijentima na kraju života*. Ipak, značajan korak učinjen je 2009. donošenjem *Preporuke Rec 11 o načelima u pogledu ovlasti opunomoćenika i anticipiranih naredbi za slučaj nesposobnosti*. Vidjeti u Turković, K., Roksandić Vidlička, S., Maršavelski, A.: Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo – Etičke dileme kriminalne politike. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 1/2010, str. 223-224.

⁶² McLachlan, H.V. The Ethics of Killing and Letting Die: Active and Passive Euthanasia. *Journal of Medical Ethics* 2008; 34(8): 636-638.

poštovanje samo po sebi pa racionalnost pokazuje kako čovjek ne smije raspolagati svojim životom. Život je ipak nešto što se ne može uspoređivati s ničim i zaslužuje nedodirljivost.⁶³

Suvremeni talijanski filozof Roberto Mordacci drži da osoba koja prihvaća dužnost umiranja ne može afirmirati svoj odnos s drugima, obzirom da traži ukidanje nužnog uvjeta za takav odnos, a to je vlastiti život.⁶⁴

Argument koji je dao filozof John Hardwig protiv eutanazije kaže da teret koji bolest predstavlja za obitelj ne može biti dovoljno velik da bi uzrokovao obvezu da se nečiji život okonča. Hardwig je postavio važno pitanje koje netreba izbjegavati. Svaki pojedinac pa i u ekstremnim situacijama ograničavanja životnih mogućnosti, treba razmišljati kao moralno autonomno biće ne samo o svojim pravima, već i o svojim dužnostima. Među takvim dužnostima, u određenim situacijama, može biti i dužnost umiranja, kada produženje života nosi veliki teret voljenima, a razmatranja o pravičnosti kažu da će pacijent postupati nepravično bude li svojim voljenima takveterete i nametao. Prvenstveno se to odnosi na odluke pacijenta o nepristupanju terapijama i o prekidu terapije.⁶⁵

Oni koji brane život u apsolutnom smislu argumentirano tvrde da se bespovratni gubitak svijesti čovjeka, kao primarno svjesnog bića, ne može nazvati smrću osobe. Naime, nije umjesno svesti cjelokupnost čovjeka kao bića samo na funkciju moždane kore. Na istoj su strani i oni koji priznaju da postoje moguće pogreške u pogledu dijagnosticiranja različitih oblika stanja gubitka svijesti i prognoza u pogledu oporavka, kao i pogreške u pogledu utvrđivanja postojanja bilo kakvog oblika postojanja svijesti i percepcije boli kod ovih pacijenata. Biotehnološka i medicinska postignuća mogu danas produžiti život mnogim bolesnicima u terminalnoj fazi života.

Pravo na eutanaziju i liječnički potpomognuto samoubojstvo negira se i iz razloga jer predstavlja pritisak na pojedinca ili skupinu pa nema njihova slobodnog izbora. Smatra se da bi pojedinci odluke o prekidu vlastitog života donijeli pod neizrečenim, ali ipak prisutnim pritiskom javnih institucija pa i zdravstvenih, kojima je cilj ušteda, i pod pritiskom obitelji koja želi izbjeći velike troškove i psihološke napore ili pak jednostavno priželjkuje da što prije dobije nasljedstvo koje bi ostalo nakon smrti pacijenta.

Potom, važna je kvaliteta života. Ako su teški bolesnici okruženi pažnjom i brigom okoline, mogu komunicirati i ne trpe nepodnošljive bolove, tada će se većina ljudi složiti

⁶³ Kant, I. (2011). *Fundamental Principles of the Metaphysics of Morals*. Available at <http://www.gutenberg.org/>

⁶⁴ Opširnije u: Mordacci, R. 1998. *Eutanasie ed etiche liberali: le aporie della libertà*, Rivista di filosofia neo-scolastica 90, 97-129.

⁶⁵ Opširnije u: Hardwig, J. 1990. *What about the family? The role of family interests in medical decision making*, The Hastings Center Report 20, 5-10.

da je eutanazija loša. Međutim, ako bolesnici ne mogu komunicirati i pate toliko jako da ne mogu uživati u životu, tada će se neki složiti s argumentom da je eutanazija najbolji izbor.

Liječnik je po svojoj profesiji zaštitnik života i nikad ne smije biti ambasador smrti. Najdraža pobjeda liječnika je pobjeda nad bolešću i smrti. Čovjek je vrednota koju treba zaštititi u njezinim elementarnim pravima fizičkog integriteta i osobnog dostojanstva. Zakon humanosti tumači nam da je čovjek kao osoba svrha, a nikako sredstvo. Liječnik ne smije odbiti pružanje svoje pomoći samo zato što smatra da je bolesnik neizlječivo bolestan. Suvremena medicina se drži principa da većina bolesti nije smrtna niti neizlječiva. Činjenica da današnja medicinska znanost još nije u stanju spasiti pacijenta u zadnjem stupnju raka, ne znači da to neće uspjeti u bliskoj budućnosti. Nadalje, medicinsko iskustvo pokazuje da je bilo bolesnika koji su proglašeni neizlječivima, a ipak su ozdravili. Patnja bolesnika nije također medicinski valjana indikacija. Vrlo je teško ustanoviti stupanj podnošljivosti bolova. Vanjske reakcije nisu sigurnaindikacija jer se često radi o spontanim i nesvjesnim reakcijama. Strahpred agonijom ne pokazuje pravu sliku senzibiliteta pa često bolesnik pretjeruje kako bi zavarao medicinsko osoblje. Znalo se dogoditi da je reagiranje bolesnika zavelo rodbinu ili laike pa su ih iz samilosti lišili života, a kasnija autopsija pokazala je da je bolest bila izlječiva i podnošljiva. Uzvišena liječnička dužnost je ne prepustiti bolesnika okrutnoj sudbini već mu održavati život svim mogućim dozvoljenim sredstvima koja mu pruža liječnička znanost. Iako bi mu u nekim okolnostima zakon dozvoljavao eutanaziju, liječnik je odbija kao nedostojnu njegova poziva.

Za pravnu znanost svaki čovjek je pravni subjekt. Čovjek se ne promatra kao predmet prava nego kao subjekt temeljnih i neotuđivih prava. Pravna znanost drži jednako vrijednim mentalno zdravog, normalnog čovjeka kao i bolesnika. Pri tretiranju medicinsko-pravnih problema, bez obzira na izlječivost ili neizlječivost, bolesnik se uvijek promatra kao potpuni pravni subjekt. Pravna znanost je pozvana braniti temeljna prava humanosti među kojima je na prvom mjestu pravo na život. Prema režimu pravne zaštite, pravo na život pripada onim ljudskim pravima koja su potpuno zaštićena u smislu da su pravni poretki obvezni osigurati njihovu apsolutnu zaštitu. Međutim, pravna teorija mora riješiti dihotomiju prava na život i prava na smrt, s obzirom na mišljenja da poštovanje dostojanstva u životu uključuje u sebi i poštovanje tog istog dostojanstva u umiranju.⁶⁶

⁶⁶ Temeljna ljudska prava zaštitila je Organizacija Ujedinjenih naroda svojom Deklaracijom o ljudskim pravima koju je ratificirala većina zemalja. U Deklaraciji se navodi: "Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost. Svatko ima pravo na liječničku njegu i pravo na osiguranje u slučaju bolesti". Ako se ta prava ne poštuju, čovjek gubi svoje dostojanstvo i vrijednost, svoja fizička i duhovna dobra, i svoj život. Pravna znanost pretpostavlja da između liječnika i bolesnika postoji preputni ugovor prema

Posebice je to važno i sa stajališta građanskopravne zaštite koncepta prava osobnosti, jer, s obzirom na sporna pitanja sadržaja tih prava, ukazuje se potrebnim riješiti je li to i pravo na smrt.⁶⁷ Naime, postoje stajališta unutar sustava građanskog prava prema kojima raspolaganje pravom na život „u užem smislu“ predstavlja raspolaganje gdje čovjek sam (u ime svog prava na život) određuje i kraj života, tj. određuje svoju smrt. U građanskopravnoj dimenziji prava osobnosti pojavljuju se dva posebno velika i međusobno povezana pravna pitanja: pravo na eutanaziju i problem oblika pravnog posla kojim se eutanazija izaziva.⁶⁸

Istodobno, argument da je čovjek gospodar svoga tijela pa može odlučiti kada više ne želi živjeti je nekorektan i sebičan, jer čovjek nije sam na svijetu i kada umre netko će za njim tugovati. Ljudi koji iznose ovakav argument su ili vrlo sebični ili velike kukavice koje se boje patnje i kojima je život drag samo dok je dobar i dok im je sve u redu. Čovjekove socijalne perspektive ograničene su na srednju dob, dok se perspektive starosti nalaze u zamci između tehnologije životakojia omogućava liječenje i produljenje života i tehnologije umiranja koja omogućuje skraćanje vremena patnje i ubrzava smrt. Zbog toga u promijenjenim društvenim, ekonomskim i kulturnim uvjetima života, eutanazija nije više predmet pasivnog iščekivanja. Ona je postala cilj svjesnog programiranja i ostvarivanja dostojne smrti za čovjeka. Blaga i bezbolna smrt, svojevrijedno i namjerno izazvana iz

kojem je liječnik dužan bolesnika liječiti i pružiti mu sveukupnu pomoć. Nepružanje pomoći smatra se nezakonitim i potrebuje pravnosankcioniranje. Premda u svijetu postoje različita zakonodavstva, svima je zajedničko da je „eutanazija u načelu kažnjiva, bilo da se smatra ubojstvom ili deliktom *sui generis*“. Izvješće Europskog vijeća objavljeno 1976. nakon dvogodišnjeg proučavanja medicinske etike u svjetlu novih znanstvenih postignuća, istaklo je da liječnik mora olakšati patnju pacijentu koji je osuđen na smrt, bez prava da ubrza sam proces smrti. Međutim, s obzirom na članak 3. Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda tj. zabranu „nehumanog i degradirajućeg postupanja“ eutanazija nije sasvim u suprotnosti sa člankom 2. iste Konvencije tj. pravom na život. Ali, „aktivna pomoć pri umiranju“ predstavlja i mogućnost različitih zloupotreba. Jedinstven standard po ovom pitanju još uvijek ne postoji, pa države ne iskazuju odlučan stav u pogledu prihvatanja i legalizacije eutanazije. I pored raznih inicijativa i prijedloga upućenih od strane pojedinih država-ugovornica (Deklaracija o eutanaziji, Hubinek/Voogd iz 1976.) Parlamentarna skupština Vijeća Europe i dalje izričito odbacuje svaki oblik legaliziranja eutanazije. Cit. prema Sadiković, L.: Ljudska prava, Sarajevo, 2006., str. 15., dostupno na <http://universitetiiaab.com/repository/docs/Ljudskaprava.pdf>

⁶⁷ U tom slučaju teško je raspravljati kojim se pravnim poslom može utemeljiti „pravo na smrt.“ Nužno je posebno ukazati na ambivalentno svojstvo prava na život: s jedne strane čini se apsolutno izvan dohvata slobode disponiranja dok s druge strane njime se svakodnevno disponira, jer čovjek raspolaže svojim životom i na neki način svojom ga voljom često stavlja na kocku. Eventualno pravo na eutanaziju (kao pravo na smrt u ime prava na život) poseban je i možda najviši oblik raspolaganja pravom na život. Pravo na život najvažnije je pravo osobnosti i u građanskom pravu je vrlo važno uočiti dimenziju slobodnog stranačkog disponiranja, jer kad tog prostora raspolaganja ne bi bilo, pravo na život ne bi bilo pravo osobnosti. Dakako, slobodno disponiranje u području prava na život svakako je dosta ograničeno (ne može npr. netko „prodavati“ ili zalagati svoj život) ali ga ima i to relativno dosta. Cit. prema Radolović, A.: Pravni poslovi prava osobnosti, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 35, br. 1, 2014, str. 101.

⁶⁸ Šire o tome u Radolović, A.: Pravni poslovi prava osobnosti, str. 102.

samilosti osobi koja je u teškim bolima i teškoj patnji, postaje stvar izbora samog pacijenta ili njegove bliske okoline. Eutanazija ne smije biti ni milosrdno niti humano rješenje jer prestaje postojati čovjek koji pati, umjesto da se eliminiira patnja.

Kroz ovaj pregledni članak analizirali smo problem eutanazije i ponudili različite varijante argumenata za i protiv. Uočili smo kako smo unatoč velikom napretku medicinske i pravne znanosti sveukupno još jako udaljeni od možebitne legalizacije eutanazije. Možda će odgovorno sučeljavanje argumenata u budućnosti ipak utrti stazu promišljanju, ali samo o iznimnom pravu na eutanaziju, kao i o sprečavanju zlouporabe toga prava.

Uvažavajući aktualnost teme u okvirima sadašnjeg trenutka, umjesto zaključka postavljamo nekoliko pitanja:

Je li moguće život uspoređivati s novcem?

Obuhvaća li pravo osobnosti (pravo ličnosti) pored nespornog prava na život i sporno pravo na smrt ili je povezivanje prava na smrt s pravom na život zapravo negacija pravana život?

S motrišta ljudske moralnosti postoji li pravo pojedinca da nekome oduzme život?

Tko ima pravo odlučivati o prekidu nečijeg života koji se sveo na agoniju i tešku patnju?

Koliko je zapravo humano ostaviti neizlječivo bolesnu osobu u patnji, a pritom biti svjestan da joj jedino čudo može pomoći?

Treba li se protiviti legalizaciji eutanazije kao opasnom i nepotrebnom rješenju?

Treba li razvijati palijativnu skrb u svim njezinim aspektima pa eutanazija neće biti potrebna, ili će je malo teških bolesnika tražiti?

Summary

Euthanasia – arguments pros and cons

This paper offers a short overview of the history of euthanasia, discusses about arguments for and against, including the values and dignity of human life. Euthanasia is translated from Greek as good death or easy death. As originally used, the term referred to painless and peaceful natural deaths in old age that occurred in comfortable and familiar surroundings, but, this is now archaic. Really, euthanasia occurs when one person ends the life of another person for the purpose of ending the killed person's pain or suffering. Currently euthanasia is illegal and punishable as murder throughout the world, except a few countries, such as Albania, Belgium, Luxembourg and the Netherlands. Euthanasia is the right of the individual to freely choose the date and place of their own death, worthy of a human being. Decisions about euthanasia are never purely personal ones, they always affect others.

In this paper, the authors consider the problem of euthanasia and assisted suicide from the perspective of ethics, medical regulations, and criminal law doctrine. For practical reasons the authors are arguments for and against euthanasia divided into legal, medical, economic, moral and religious. For supporters of euthanasia the main arguments are introducing order into existing practices and elimination of various types of abuse. Also, the most important arguments are the patient's right to choose and the right to die, the possibility of organ transplantation, reducing state spending for the dying, provides relief when the quality of life at the lowest level and dying relieves pain. Quick and humane dying allows gravely ill dignified death and reduces the pain and suffering of loved ones.

The assertion of life as the most sacred human values that must be preserved at any cost, according to many opponents of euthanasia raises this argument in the first place. Euthanasia should not be allowed, because there is always the possibility of misdiagnosis, and, would open the way to abuse and crime. The main task of medicine is to save lives and improve the quality of it, not kill it. Furthermore, the argument is a legal ban on killing as all state criminal sanctions. Finally, when enhance it heavy and dying patients, then the need for euthanasia was significantly smaller.

We are far from the final conclusions and recommendations on euthanasia / assisted suicide because the discussions are still in great controversies and dilemmas. One thing is clear: euthanasia / assisted suicide controversy is likely to be a significant source of societal contention and political argument for many years to come.

Keywords: *Euthanasia; Arguments pros and cons; Human life; Death; Criminal Code*